

ВИЙТИ З МІНУСІВ

Несплата єдиного соціального внеску створила проблему для «сплячих» ФОПів

«Вашу картку заблоковано» — SMS-повідомлення такого змісту впродовж останніх трьох років отримали чимало людей, які в минулому займались бізнесом. Усе через не своєчасну сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. При цьому більшість із них про існування такої заборгованості навіть не підозрювали, як і про те, що її треба погасити. Податківці та юристи назвали їх «сплячими» ФОПами, оскільки в минулому вони були підприємцями, але з певних причин не припинили свою діяльність у встановленому порядку,

а отже, податкова і надалі вважала їх платниками єдиного внеску.

ЧОМУ Є ТАКА ПРОБЛЕМА?

Причин існування прострочених заборгованостей з єдиного внеску у «сплячих» ФОПів декілька.

По-перше, це запровадження з початку 2017 року обов'язку всіх платників нараховувати і сплачувати мінімальний єдиний внесок, виходячи з розміру мінімальної заробітної плати у відповідному періоді. Раніше ж мінімальний внесок виникав тільки тоді, коли підприємець отримував

дохід від провадження господарської діяльності, — за принципом «отримав дохід — нарахуй та сплати єдиний внесок».

По-друге, це унікальна природа єдиного внеску, яка передбачає можливість його стягнення без застосування строку давності. Тобто недоїмку із єдиного внеску, якщо її вже нарахували і не скасували у встановленому порядку, необхідно сплатити.

По-третє (і, мабуть, найважливіше) — це стрімкий розвиток законодавства у сфері державної реєстрації та запровадження у 2004 році Єдиного державного реєстру юридичних

осіб та фізичних осіб — підприємців для офіційного посвідчення державою в особі державних реєстраторів усіх фактів набуття і позбавлення статусу підприємця.

Тут варто згадати, що до створення ЄДР державна реєстрація підприємництва проводилась у виконавчих комітетах районних та міських рад, а єдиний державний облік суб'єктів господарювання забезпечувався за допомогою Державного реєстру звітних (статистичних) одиниць України, «правонаступником» якого згодом став Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України. Після запровадження ЄДР державні реєстратори, при щорічному надходженні реєстраційних карток від підприємців, проводили заміну раніше виданих свідоцтв про державну реєстрацію на нові. На той час, однак, частина підприємців небезпідставно міркувала, що у разі відсутності перереєстрації в ЄДР статус підприємця буде автоматично анульовано, а тому реєстраційні картки вони не подавали; інша частина — пожинала плоди помилок реєстраторів, які свого часу «не до кінця» припинили їхню реєстрацію як ФОПів.

➤ **ЮЛІЯ МИХАЙЛЮК:**
➤ **«ЧАСТИНА ПІДПРИЄМЦІВ НЕБЕЗПІДСТАВНО МІРКУВАЛА, ЩО У РАЗІ ВІДСУТНОСТІ ПЕРЕРЕЄСТРАЦІЇ В ЄДР СТАТУС ПІДПРИЄМЦЯ БУДЕ АВТОМАТИЧНО АНУЛЬОВАНО»**

Надалі держава прийняла вольове рішення: з 3 березня 2012 року вважати недійсними свідоцтва про державну реєстрацію старого зразка і за допомогою уповноважених органів провести масштабну інвентаризацію ФОПів, відомості про яких досі не були включені до ЄДР. Утім, виявилось, що в цілому таку ідею неможливо реалізувати.

Зрештою, навесні 2014 року держава відмовилась від встановлення будь-якого дедлайну для актуалізації відомостей у ЄДР про ФОПів, зареєстрованих до його створення, зобов'язавши увсіх діючих підприємців самих внести про себе записи. Жоден граничний строк для вчинен-

ня таких дій не встановлювався і на сьогодні він також відсутній.

Відповідно, станом на 1 січня 2017 року (коли у підприємців з'явився обов'язок сплачувати мінімальний єдиний внесок) ЄДР і надалі вважався таким, що знаходиться у стані формування.

ЯКОЮ БУЛА РЕАКЦІЯ

Шквал критики зі сторони платників з'явився не відразу і, здебільшого, припав на час, коли «сплячі» ФОПи (які могли понад 12 років не

займалися бізнесом і, наприклад, працювати найманими працівниками) почали отримувати свої перші вимоги про сплату суми недоїмки з єдиного внеску.

Оскільки вирішення ситуації довкола обліку недоїмки у «сплячих» ФОПів перебувало у правовому полі, а тому потребувало внесення змін до базового закону, результати адміністративного оскарження часто не були втішними для платників. Більше того, впродовж 2017–2020 років практика адміністративних судів нижчих інстанцій з цього питання залишалась неоднорідною. Лише у липні 2020 року Велика Палата Верховного Суду винесла рішення у цій

категорії справ на користь платника. Висновок Верховного Суду полягає у тому, що ФОП, про якого немає відомостей в ЄДР, у сучасних умовах не може легально займатись бізнесом і отримувати доходи, а відповідно, і не є платником єдиного внеску.

Та описана вище позиція Верховного Суду в часі майже збіглася із запровадженням особливої процедури списання недоїмки із єдиного внеску, що існувала влітку 2020 року, була відновлена в грудні 2020 року і тривала до 1 березня 2021 року.

Так, платники єдиного внеску на загальній системі оподаткування отримали право на списання недоїмки, штрафних санкцій і пені, нарахованих після 1 січня 2017 року. Для цього треба припинити підприємницьку діяльність із внесенням відповідних відомостей до ЄДР, надати податковому органу всю необхідну звітність із єдиного внеску, а також подати заяву про списання недоїмки. Рішення приймається місцевим податковим органом за результатами камеральної перевірки. Підстав для відмови не так багато: якщо платник отримав прибуток від здійснення підприємницької діяльності за відповідний період або підприємець уже самостійно погасив недоїмку чи її з нього стягнули у примусовому порядку.

Кампанія зі списання недоїмки, яку оголосили у червні 2020 року, тривала все літо.

Працюючи над скаргами, Рада виявила декілька проблемних моментів з цією процедурою. Так, зокрема, закон не давав однозначного розуміння, чи можна списувати заборгованість тим «сплячим» ФОПам, які встигли до 3 червня 2020 року внести відомості до ЄДР про припинення підприємницької діяльності. Тут треба зазначити, що згодом Міністерство фінансів України все ж підтвердило можливість проведення списання вказаній категорії ФОПів, проте відповідний лист з'явився в публічному доступі лише за п'ять днів до дедлайну, встановленого для подачі заяв щодо списання. Отже, якщо на той момент особа мала на руках відмову податкової з мотивів припинення ФОПа до 3 червня 2020 року і не встигла подати заяву

повторно до 31 серпня 2020 року, чи не єдиним шляхом розв'язання проблеми залишалось звернення до суду. Інший нюанс полягає в тому, що закон передбачав можливість списувати тільки ту недоїмку, штрафні санкції і пеню, які були нараховані до 3 червня 2020 року, а тому заявники, які у межах встановленого 90-денного строку зробили все необхідне для списання недоїмки, були все одно зобов'язані сплатити мінімальний єдиний внесок за червень-липень-серпень 2020 року.

Тож, зробивши роботу над помилками, в грудні 2020 року було оголошено так званий другий етап зі списання недоїмки. Прийом заяв триває до 1 березня 2021 року.

ЯК МОЖЕ ДОПОМОГТИ РАДА БІЗНЕС-ОМБУДСМЕНА

Рада неодноразово залучалася до розгляду скарг, які стосуються стягнення єдиного внеску зі «сплячих» ФОПів. Поширеними є такі випадки.

Приклад 1: оскарження вимоги про сплату боргу (недоїмки) з єдиного внеску в адміністративному порядку до Державної податкової

➤ **ОЛЕНА ЧОРНА:**
«ЗРОБИВШИ РОБОТУ НАД ПОМИЛКАМИ, В ГРУДНІ 2020 РОКУ БУЛО ОГОЛОШЕНО ТАК ЗВАНИЙ ДРУГИЙ ЕТАП ЗІ СПИСАННЯ НЕДОЇМКИ»

служби України. У такій ситуації Рада, зі свого боку неупереджено вивчивши всі обставини і документи, звертається до ДПС з власною, незалежною позицією щодо скарги та може взяти участь у її розгляді (у тому числі, організувати аудіоконференцію).

Приклад 2: отримання проти-правної відмови у списанні недоїмки з єдиного внеску. У такому разі Рада може викласти власний погляд на ситуацію і довести його до відома як місцевого податкового органу, так і ДПС. Тут треба зазначити, що ДПС, як правило, не розглядає такі скарги в межах класичної процедури адміністративного оскарження. Тобто скаржнику не варто сподіватися на відповідь про те, що скарга задоволена, а заборгованість — списана. У такому разі, радше, можна очікувати, що ДПС надасть свої коментарі щодо проблеми, однак запропонує повторно подати документи саме в місцевий податковий орган.

Тому якщо виникатимуть подібні проблеми — Рада бізнес-омбудсмена до ваших послуг. Подати скаргу дуже легко і швидко, зробити це можна, в тому числі, через наш вебсайт. Працюємо професійно, конфіденційно і безкоштовно.

